

ТЕНДЕНЦІЇ СИСТЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ-ОЛІГОФРЕНОПЕДАГОГІВ

TRENDS OF THE SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF MASTERS OF OLIGOPHRENOPEDEGOGUES

У статті представлено сучасні тенденції системи професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів. Автором зроблено висновок про сприяння держави розвитку актуальних освітніх трендів, з огляду на необхідність забезпечення якісною професійною підготовкою майбутніх фахівців, покращення їх компетентності та підвищення конкурентоспроможності. Аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив про наявність широкого спектру досліджень, присвячених тенденціям в освіті. Ученими з'ясовано сутність поняття «тенденція», виокремлено тенденції за строком дії, здійснено характеристику інноваційних тенденцій сучасної педагогічної освіти. Разом із тим, автор зауважив, що проблема тенденцій системи професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів потребує більш глибокого вивчення. Ураховуючи вплив глобалізації на всі сфери життя, у тому числі і на освіту, першою визначено тенденцію міждисциплінарної інтеграції знань магістрів-олігофренопедагогів. Технологічні інновації, економічні виклики та політичні реформи зумовлюють виникнення нової дійсності, де відкритість та безбар'єрність стають ключовими факторами для успішного розвитку і функціонування суспільства. З огляду на це, зміст професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів має передбачати оволодіння знаннями із педагогіки, психології, анатомії, фізіології, біології та інших галузей. Друга тенденція – цифровізація професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів, що пояснює необхідність упровадження цифрових технологій в освітній процес. Автором проаналізовано переваги та недоліки процесу цифровізації. З одного боку, цифрові технології відкривають нові можливості для розвитку освіти, з іншого – вимагають від суспільства адаптації до нових умов та вирішення низки проблем. Третя тенденція – зростання зацікавленості педагогічної спільноти до проблеми інклюзивної освіти пов'язана із утвердженням ідей інклюзії та зміною світогляду громадян, їх прагненням до побудови відкритого освітнього простору, де поважається особистість кожного. Перспективою подальших досліджень визначено виявлення закономірностей розвитку фахової компетентності магістрів-олігофренопедагогів в системі професійної підготовки.

Ключові слова: тенденції, професійна підготовка, магістри-олігофренопедагоги, інтеграція, цифровізація, інклюзія.

The article presents modern trends in the system of professional training of masters-oligophrenopedagogues. The author made a conclusion about the state's support for the development of current educational trends, given the need to provide high-quality professional training for future specialists, improve their competence and increase competitiveness. The analysis of the scientific and pedagogical literature testified to the existence of a wide range of studies devoted to trends in education. Scientists clarified the essence of the concept of «trend», distinguished trends according to their validity period, and characterized the innovative trends of modern pedagogical education. At the same time, the author noted that the problem of trends in the system of professional training of master oligophrenopedagogues requires a more in-depth study. Taking into account the impact of globalization on all spheres of life, including education, the trend of interdisciplinary integration of master's knowledge of oligophrenopedagogues was determined first. Technological innovations, economic challenges and political reforms lead to the emergence of a new reality, where openness and barrier-freeness become key factors for the successful development and functioning of society. In view of this, the content of the professional training of masters-oligophrenopedagogues should involve mastering knowledge in pedagogy, psychology, anatomy, physiology, biology and other fields. The second trend is the digitization of the professional training of masters-oligophrenopedagogues, which explains the need to introduce digital technologies into the educational process. The author analyzed the advantages and disadvantages of the digitization process. On the one hand, digital technologies open up new opportunities for the development of education, on the other hand, they require society to adapt to new conditions and solve a number of problems. The third trend – the growing interest of the pedagogical community in the problem of inclusive education is connected with the affirmation of the ideas of inclusion and the change in the worldview of citizens, their desire to build an open educational space where everyone's personality is respected. The prospect of further research is defined as the identification of regularities in the development of the professional competence of masters-oligophrenopedagogues in the system of professional training.

Key words: trends, professional training, masters-oligophrenopedagogues, integration, digitalization, inclusion.

УДК 378.011.3-051:376-056.36(045)
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/75.26>

Капустіна О.І.,
докт. філософії,
викладач кафедри теорії та методики
дошкільної освіти
Комунального закладу «Харківська
гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради

Постановка проблеми у загальному вигляді. Державна освітня політика зорієнтована на вдосконалення змісту вищої освіти, підтримку інновацій та врахування провідних тенденцій. Посилена увага до питання розвитку компетентностей майбутніх фахівців свідчить про розуміння суспільством важливості підготовки конкурентоспроможних громадян, здатних

адаптуватися до швидких змін на ринку праці та ефективно вирішувати сучасні професійні завдання, і відображає прагнення держави та освітніх установ до забезпечення високої якості освіти відповідно до сучасних вимог та міжнародних стандартів.

Одним із аспектів реформування вітчизняної системи освіти є вдосконалення фахової

компетентності майбутніх фахівців педагогічної галузі, що зумовлено «зміною взаємозв'язку між учасниками освітнього процесу, удосконаленням нормативно-правової бази, зростанням запитів на педагогів, які здатні адаптуватися до соціально-політичної ситуації та здійснювати свою професійну діяльність на високому рівні» [1, с. 26].

З огляду на це, провідними напрямками підготовки у сучасній вищій школі є: формування менталітету і професійної мобільності майбутніх фахівців; розвиток нестандартного мислення, творчих здібностей, організаційних умінь, гнучкості; стимулювання до самостійної діяльності, самовдосконалення, підвищення власної конкурентоспроможності [3, с. 154].

Відтак, удосконалення особистісних якостей, формування критичного ставлення до будь-якої інформації, соціальної відповідальності є актуальним питанням сьогодення. Зазначене пов'язане із запитом ринку праці на фахівців-лідерів, здатних ефективно здійснювати комунікацію та використовувати обмежений час для максимальної кількості задач, швидко долати адаптивний період, при цьому не втрачаючи людяності, чуйності, милосердя. Саме тому, виникає необхідність у виявленні сучасних тенденцій системи професійної підготовки здобувачів освіти, зокрема магістрів-олігофренопедагогів, що уможливує вирішення поставлених завдань і визначення головних векторів покращення компетентностей майбутніх фахівців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Сутність поняття «тенденції» ґрунтовно висвітлено у праці Н. Терентєвої [15]. За підсумками аналізу наукового доробку зроблено висновок, що під даним терміном слід розуміти спрямований розвиток процесу або явища. Слушною видається думка вченої, що тенденції вищої освіти слід досліджувати з урахуванням в освітній, науковій та культурній сферах діяльності. О. Локшина [6] визначає категорію «тенденція» базовою, яка відображає не тільки напрямок руху, а ще якісні зміни під час цього руху. С. Волошиновим, В. Осадчим і К. Осадчою [2] представлено ключові, короткострокові, середньострокові, довгострокові тенденції, що прискорюють розвиток вищої освіти. С. Нагорняк [9] здійснено характеристику інноваційних тенденцій педагогічної освіти.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча аналіз науково-педагогічної літератури засвідчив високу зацікавленість даним питання сучасними ученими, однак є необхідність у більш глибокому дослідженні тенденцій системи професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів.

Метою статті є виявлення тенденцій системи професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів.

Виклад основного матеріалу. Система професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів перебуває у процесі динамічних змін, зумовлених сучасними тенденціями. Ці зміни зорієнтовані на підготовку здобувачів освіти, здатних ефективно працювати з дітьми з порушеннями інтелекту та сприяти їх соціалізації. Саме тому, посилюється необхідність визначення актуальних тенденцій, що впливають на процес становлення магістрів-олігофренопедагогів як компетентних фахівців.

З огляду на те, що процеси глобалізації впливають на всі сфери життя, у тому числі і на освіту, визначимо тенденцію міждисциплінарної інтеграції знань магістрів-олігофренопедагогів.

Різні держави мають єдине бачення підходів, норм і правил щодо змісту підготовки майбутніх фахівців, вимог до їх рівня компетентності, особистісних і професійних якостей. Інтенсифікація міжнародної взаємодії та полікультурність європейського простору впливає на розвиток компетентностей магістрів-олігофренопедагогів, що має здійснюватися з урахуванням глобальних процесів.

У. Кушпіт [5, с. 76] зауважує, що завдяки інтеграції навчального матеріалу у здобувачів освіти формується розуміння загальних теорій та складних проблем сучасної науки й виробництва, вони набувають як знань, так і спроможності до практичного застосування методів роботи.

На думку Т. Теличко [14, с. 71], тенденції міждисциплінарної інтеграції наукових знань дозволяють впевнено та професійно вирішувати нестандартні освітні завдання.

Об'єднання знань із різних галузей є результатом впливу технологічних інновацій, економічних викликів та політичних реформ. Дані процеси зумовлюють виникнення нової дійсності, де відкритість та безбар'єрність стають ключовими факторами для успішного розвитку і функціонування суспільства. Саме тому, зміст професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів має передбачати оволодіння знаннями із педагогіки, психології, анатомії, фізіології, біології та інших галузей, а також сучасними методами викладання, задля розвитку висококваліфікованих, національно свідомих, конкурентоспроможних фахівців зі спеціальної освіти, здатних успішно здійснювати корекційно-розвивальну діяльність і вирішувати комплексні завдання у сфері спеціальної та інклюзивної освіти в умовах інтеграції з європейським та світовим досвідом.

Наступною визначимо тенденцію цифровізації професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів.

О. Стойка [13, с. 103] визначає цифровізацію професійної підготовки педагогів однією з найважливіших за останні роки. Ключовими аспектами цифровізації учена визначає: штучний інтелект

і адаптацію освітнього процесу до потреб кожного здобувача; створення індивідуальних освітніх траєкторій на основі даних про успішність; активне використання онлайн-ресурсів; створення віртуальних освітніх середовищ; мобільне навчання; інтенсивне коротке навчання.

На думку В. Родікова [10, с. 32] необхідність цифрового вдосконалення процесу професійної підготовки зумовлена особливими вимогами до професійно значущих якостей, які вирізняються специфічним змістом та чіткою спрямованістю професійної діяльності.

З огляду на це, науково-педагогічному колективу закладу вищої освіти слід зосереджуватись на упровадженні інновацій та цифрових технологій.

Актуальним питанням фахової підготовки майбутніх спеціальних педагогів В. Сергеева [12, с. 88] визначає розвиток здатності ефективно використовувати інноваційні методи під час дистанційного та змішаного навчання. Ученою виокремлено такі напрямки: застосування STEM-підходу, що поєднує науку, технології, інженерію та математику з креативним мисленням; використання штучного інтелекту для індивідуалізації навчання; застосування інтерактивних платформ, таких як AhaSlides, для змішаного навчання; розвиток навичок проєктного та проблемного навчання; використання хмарних технологій для зберігання та обробки даних; а також створення персоналізованих навчальних траєкторій.

Комплексне використання цифрових технологій сприятиме розвитку компетентностей магістрів-олігофренопедагогів, зокрема здатності до набуття теоретичних знань і практичних умінь в очному і дистанційному форматі, спроможності до здійснення фахової діяльності з використанням онлайн-інструментів під час діагностичної, консультативної і корекційно-розвивальної діяльності.

Разом із тим, Н. Лупак [7, с. 49] звертає увагу на те, що надмірна залежність від цифрових технологій може негативно вплинути на психологічне здоров'я людини, оскільки може нівелювати природну потребу в живому спілкуванні та гармонійному розвитку особистості.

Отже, у процесі цифровізації професійної підготовки можна віднайти переваги та недоліки. Застосування дистанційних технологій дозволяє продовжувати навчання або вступати до закладів вищої освіти України, навіть якщо людина перебуває поза межами держави, що особливо актуально в умовах сьогодення. Використання відео, анімацій, упровадження інтерактивних вправ сприятиме виникненню зацікавленості до освітнього процесу, активності та креативності магістрів-олігофренопедагогів. Проте, відсутність живого спілкування обмежує можливість використовувати невербальні засоби комунікації, ускладнює процес

обміну емоціями, що важливо під час взаємодії з дітьми з порушеннями інтелектуального розвитку. Нестабільний інтернет-зв'язок може викликати труднощі у навчанні та у розумінні матеріалу.

Іншою тенденцією визначимо зростання зацікавленості педагогічної спільноти до проблеми інклюзивної освіти.

За результатами дослідження О. Чепки [16 с. 180] можемо зробити висновок про негативну динаміку погіршення здоров'я населення, яка призводить до збільшення кількості дітей з особливими потребами. Автор підкреслює, що інтеграція таких дітей у суспільство, зокрема в освітній процес, є складним завданням, і потребує подальшого розвитку інклюзивної та спеціальної освіти.

І. Садова зауважує: інклюзивна освіта не означає відмову від спеціальної освіти, а передбачає їхню взаємодію та постійне вдосконалення для забезпечення ефективною інтеграції дітей з особливими освітніми потребами [11, с. 29].

Отже, упровадження ідей інклюзивної освіти впливає на становлення спеціальної. Дані напрями об'єднуються спільною метою, що полягає у створенні освітнього середовища, де враховується різноманітність та забезпечується підтримка кожного для успішного навчання.

А. Колупаєва [4] доводить, що аналіз суспільно-політичних та соціокультурних чинників, які вплинули на розвиток української освіти в контексті європейської інтеграції, дозволив ідентифікувати фундаментальні зміни, пов'язані з переходом до інклюзивної моделі освіти та відходом від традиційних інституційних форм навчання.

І. Шульженко [18, с. 221] визначає інклюзивну форму освіти надзвичайно важливим інноваційним проєктом і моделлю навчання й виховання дітей з порушеннями психофізичного розвитку, яке є підґрунтям для корекційної роботи та розуміння з боку оточуючих.

Сучасне українське суспільство поступово перетворюється на відкрите та інклюзивне, зацікавлене у соціальній справедливості, загальному благополуччі, забезпеченні доступу до послуг, ресурсів та можливостей для дітей з особливими освітніми потребами, у тому числі з порушеннями інтелектуального розвитку. Упровадження ідей інклюзії позитивним чином впливає і на спеціальну освіту, у результаті чого діти з порушеннями інтелекту мають більше можливостей інтеграції у суспільство та в отриманні якісної освіти.

Видається слушним зауваження В. Шевченка [17, с. 217, 218], який наголошує на необхідності доопрацювання існуючих парадигм професійної підготовки фахівців у галузі спеціальної освіти і формуванні нової генерації спеціальних педагогів, спроможних здійснювати специфічну професійну діяльність у нових умовах. Провідною тенденцією у підготовці майбутніх фахівців даної

сфери діяльності учений визначає посилення значення практичних змін відповідно до сучасних потреб, що зумовлює трансформацію кваліфікаційної та компетентнісної моделі.

Уважаємо за доцільне врахувати думку І. Малишевської [8, с. 271] щодо ключових напрямів професійної підготовки майбутніх спеціальних педагогів: надання уявлень про особливості роботи в умовах інклюзивної освіти; удосконалення навичок адаптації та модифікації навчальних програм, ефективної взаємодії із членами команди психолого-педагогічного супроводу; ознайомлення із особистісно-орієнтованими методами навчання.

Отже, ідеї інклюзивної освіти знаходять своє відображення у змісті професійної підготовки майбутніх фахівців спеціальної та інклюзивної освіти. Пошук оптимальних шляхів включення дітей з особливими освітніми потребами у суспільний простір, їх психолого-педагогічний супровід, формування соціальних та комунікативних навичок є актуальним питанням серед науковців та педагогів-практиків, що зумовлене необхідністю побудови відкритого інклюзивного суспільства в умовах глобалізації та демократизації.

Висновки і перспективи дослідження. Відтак, зміст професійної підготовки магістрів-олігофренопедагогів має враховувати сучасні тенденції в освіті, пов'язані із суспільними перетвореннями, процесом цифровізації, активним упровадженням інновацій та утвердженням ідей інклюзії. Вибір європейського вектору розвитку України, зумовлює пошук нових способів організації освітнього процесу, модернізацію освітніх програм відповідно до викликів сьогодення і вимог до особистості магістра-олігофренопедагога. Організація підготовки майбутніх фахівців відповідно до виявлених тенденцій забезпечить становлення педагогів-професіоналів, громадяни якої чітко усвідомлюють важливість інклюзії, поважають права і свободи кожного, зацікавлені у побудові відкритого суспільства, здатних адаптуватися до викликів сучасного світу, брати активну участь у розбудові держави.

Перспективою подальших досліджень вважаємо виявлення закономірностей розвитку фахової компетентності магістрів-олігофренопедагогів в системі професійної підготовки.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бобирєва О. С. Актуальність формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Сучасні тенденції розвитку науки й освіти в умовах поглиблення євроінтеграційних процесів* : матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Мукачєво 14–15 травня 2020). Мукачєво, 2020. С. 26–27.
2. Волошинов С. А., Осадчий В. В., Осадча К. П. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні. *Науково-практичний журнал «Інженерні та освітні технології»*. 2018. Т. 6. № 4. С. 38–46.

3. Гвоздецька Ю. Формування фахової компетентності викладача з основ технологій харчових виробництв у вищому навчальному закладі. *Молодь і ринок*. 2015. № 2. С. 154–157.

4. Колупаєва А. Інклюзивна освіта в Україні: методологічні та нормативно-правові площини. *Діти з особливими потребами: від рівних прав – до рівних можливостей* : матеріали VII Міжнародного конгресу зі спеціальної педагогіки та психології (м. Київ, 7–8 жовтня 2021). Київ, 2021. С. 79–82.

5. Кушпіт У. В. Інтегративний підхід до розвитку професійної іншомовної компетентності вчителя фізики : дис. ... д-ра філософії: 015 Професійна освіта. НУ «Львівська політехніка». Львів, 2020. 300 с.

6. Локшина. О. І. Тенденція як наукова категорія порівняльної педагогіки. *Порівняльно-педагогічні студії*. 2011. № 2(8). С. 7–13.

7. Лупак Н. М. Формування комунікативної компетентності майбутніх учителів мистецтва: засади інтермедіальної технології : монографія. Тернопіль: Підручники і посібники. 2020, 452 с.

8. Малишевська І. Підготовка спеціальних педагогічних фахівців до роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2016. № 8. С. 264–274.

9. Нагорняк С. (2022). Інноваційні тенденції розвитку сучасної педагогічної освіти. *Наукові інновації та передові технології*. 2022. № 9 (11). С. 158–166.

10. Родіков В. Цифровізація професійної підготовки майбутніх фахівців інженерних військ в умовах воєнного стану–вимога часу. *Освіта. Інноватика. Практика*. 2024. № 12 (4). С. 29–33.

11. Садова І. І. Організація системи психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами. *Гуманітарний форум*. 2023. № 1. С. 28–34.

12. Сергєєва В. Ф. Вектори компетентісно орієнтованої фахової підготовки майбутніх учителів-дефектологів. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 19. Корекційна педагогіка та спеціальна психологія*. 2023. № (44). С. 82–90.

13. Стойка О. Програма дослідження цифровізації професійної підготовки вчителів в окремих країнах Європи. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2022. № 2. С. 93–99.

14. Теличко Т. В. Формування фахової компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти на засадах міждисциплінарного підходу : дис. ... д-ра філософії : 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями). Мукачєвський державний університет. Мукачєво, 2021. 294 с.

15. Терентьєва Н. О. До тлумачення понять тенденція та тенденційність розвитку університетської освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. № (19). С. 18–21.

16. Чепка О. Аналіз зарубіжного досвіду з проблеми впровадження інноваційних технологій в інклюзивній та спеціальній освіті. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*. 2021. № 4. С. 179–189. URL: <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2021.250290> (дата звернення 30.09.2024).

17. Шевченко В. М. Сучасні тенденції підготовки фахівців для корекційної та інклюзивної освіти:

Інноваційний розвиток вищої освіти: глобальний, європейський та національний виміри змін : матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції (м. Суми, 16–17 квітня 2019). Сум: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2019. С. 207–210.

18. Шульженко, Д. І. Інклюзивна форма навчання дітей зі спектром аутистичних порушень дис. ... канд. психолог. наук : 19.00.08. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2021. 237 с.